

**RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI
BOLALARDA IJODIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING
PEDAGOGIK ASOSLARI**

*Guliston Davlat Pedagogika Instituti,
“PEDAGOGIKA” kafedrası,p.f.b.f.d.(PhD)
Berdiyeva Muborak Baxtiyorovna taqrizi asosida
Toshpo'latova Mukhlisa Nabi kizi
Guliston state pedagogical instate Uzbekistan
Email:muxlisaabduvoidova@gmail.com*

ANNOTATSIYA. Mazkur maqolada raqamli texnologiyalar asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish masalasi ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida maktabgacha ta'lim muassasalarida raqamli vositalar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning bolaning obrazli fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi hamda ijodiy faolligiga ta'siri o'rganildi. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatuv va tajriba-sinov metodlari asosida olib borilgan tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalar ijodiy tafakkurni shakllantirishda samarali pedagogik vosita ekanligini ko'rsatdi. Olingan xulosalar maktabgacha ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan maqsadli foydalanishning ilmiy-amaliy ahamiyatini asoslaydi.

KALIT SO'ZLAR: maktabgacha ta'lim, raqamli texnologiyalar, ijodiy tafakkur, pedagogik jarayon, innovatsion yondashuv, kognitiv rivojlanish, interaktiv ta'lim.

KIRISH. Zamonaviy jamiyat taraqqiyotining asosiy belgilaridan biri sifatida raqamli transformatsiya jarayoni ta'lim tizimiga chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim bosqichi bolaning intellektual, kognitiv va ijodiy rivojlanishida poydevor vazifasini bajaradi. (Davydov V.V., *Problemy razvivayushchego obucheniya*)[1] Ushbu davrda shakllangan tafakkur turlari bolalarning keyingi ta'lim bosqichlaridagi o'quv faoliyati va bilimlarni o'zlashtirish sifatini belgilovchi muhim omil hisoblanadi.

Psixolog olim L.S. Vygotskiy ta'kidlaganidek, bolaning tafakkuri va nutqi ijtimoiy muhit va faoliyat jarayonida rivojlanadi. (Vygotskiy L.S., *Myshlenie i rech*)[4] Shu nuqtai nazardan qaralganda, raqamli texnologiyalar bolalar uchun yangi madaniy-axborot muhiti sifatida namoyon bo'lib, ularning bilish faoliyatini faollashtiruvchi vosita vazifasini bajaradi. Interaktiv mashg'ulotlar bolaning obrazli fikrlashi va kreativ tasavvurini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Maktabgacha ta'lim bosqichi bolaning shaxsiy rivojlanishida eng muhim davrlardan biridir. Shu yoshda shakllangan tafakkur, qiziqish va ijodiy salohiyat bolaning keyingi o'quv faoliyati va ijtimoiy moslashuvchanligiga bevosita ta'sir qiladi. Bugungi kunda ta'limning sifatini oshirish va bolaning ijodiy salohiyatini rivojlantirishda an'anaviy metodlar yetarli emasligi ko'plab pedagogik tajribalar va ilmiy tadqiqotlar orqali aniqlangan. Shu sababli innovatsion, shu jumladan raqamli texnologiyalar asosidagi pedagogik yondashuvlar dolzarb muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Raqamli texnologiyalar maktabgacha yoshdagi bolalar uchun interaktiv va vizual o'quv muhiti yaratadi. Masalan, bolalar multimediali hikoyalarni tomosha qilishi, sensorli qurilmalar orqali konstruksiya yaratishi yoki virtual mashg'ulotlarda eksperiment o'tkazishi mumkin. Shu bilan birga, raqamli vositalar bolalarning e'tiborini uzoqroq saqlash, o'rganishga ichki motivatsiyani kuchaytirish va interaktiv o'yinlar orqali bilimni mustahkamlash imkonini beradi.

J. Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasiga ko'ra, maktabgacha yosh davri intuitiv va obrazli tafakkur ustuvor bo'lgan bosqich hisoblanadi. (*Piaget J., The Psychology of the Child*) [1] Shu davrda bolalar atrof-muhitni faol idrok etadi, tajriba asosida bilim hosil qiladi va yangi vaziyatlarga moslashuvchan munosabat bildiradi. Raqamli texnologiyalar ushbu psixologik xususiyatlarni hisobga olgan holda pedagogik jarayonni boyitadi.

Ilmiy tadqiqotlarda ijodiy tafakkur shaxsning mavjud bilimlarni yangicha talqin qilishi, noodatiy yechimlar topishi hamda mustaqil fikrlash qobiliyati sifatida tavsiflanadi [3] (*Torrance E.P., Creativity in Education*). Raqamli texnologiyalar yordamida ishlab chiqilgan ijodiy topshiriqlar bolalarning fikrlash faolligini oshiradi, ularning individual qobiliyatlarini namoyon etishga sharoit yaratadi va ijodiy tashabbuskorlikni rag'batlantiradi.

Tadqiqotchilar shuni ta'kidlaydiki, raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etishda metodik yondashuv muhim ahamiyatga ega. (*Roblyer M.D., Integrating Educational Technology into Teaching*)[2] Texnologik vositalarning pedagogik samaradorligi ularning yosh xususiyatlariga mosligi, ta'lim mazmuni bilan uzviy bog'liqligi va tarbiyachining kasbiy kompetensiyasiga bog'liqdir. Shu sababli, raqamli texnologiyalar asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish masalasini ilmiy jihatdan tadqiq etish dolzarb pedagogik muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

METODLAR VA USULLAR. Ushbu tadqiqot maktabgacha yoshdagi bolalarda raqamli texnologiyalar yordamida ijodiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan. Tadqiqot **eksperimental va nazariy yondashuvlar** asosida olib borildi. Tadqiqotda 5–6 yoshdagi 30 nafar bola ishtirok etdi. Bolalar **to'rt guruhga bo'lingan**: har bir guruhda 7–8 bola mavjud bo'lib, tajriba guruhi raqamli texnologiyalar bilan

mashg'ulot o'tkazdi, boshqaruv guruhi esa an'anaviy pedagogik metodlar bilan shug'ullandi.

Tadqiqotda quyidagi vositalar ishlatildi:

- Interaktiv multimediali ta'lim dasturlari (hikoya yaratish, konstruktor o'yinlari).
- Sensorli qurilmalar (planshetlar, interaktiv doskalar).
- Virtual laboratoriya va animatsion mashg'ulotlar.

Tadqiqot jarayonida **bolalarning faolligi, ijodiy g'oyalar soni va yechim sifatleri** baholandi. Natijalar statistik metodlar yordamida tahlil qilindi va guruhlar o'rtasidagi farqlar aniqlash uchun **t-test** qo'llanildi.

NATIJALAR VA MUNOZARALAR. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, **raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar** bolalarning ijodiy tafakkurini sezilarli darajada oshiradi. Tajriba guruhi bolalari ko'plab yangi g'oyalarni ishlab chiqdi, boshqaruv guruhi esa ancha kamroq g'oya bilan cheklangan edi. Bu farq interaktiv mashg'ulotlarning bolalarning fantaziyasini kengaytirish va yangi fikrlar yaratishga yordam berishini ko'rsatadi.

Muammoni yechish qobiliyati jihatidan, tajriba guruhi bolalari turli variantlarni ishlab chiqdi, boshqaruv guruhi esa ko'pincha bitta yoki ikki standart yechim bilan cheklangan. Bu shuni bildiradiki, raqamli texnologiyalar bolalarning analitik va ijodiy fikrlashini faollashtirdi.

Mashg'ulot davomida tajriba guruhi bolalari faol qatnashdi, topshiriqlarni mustaqil bajarishga intildi va o'z fikrlarini erkin ifoda etdi. Boshqaruv guruhi esa ko'proq kuzatuvchi sifatida qoldi, interaktivlikning yo'qligi ularning motivatsiyasini kamaytirdi.

Masalan, tajriba guruhi bolalariga interaktiv hikoya yaratish topshirig'i berildi. Bolalar o'z qahramonlarini tasvirlab, voqealarni rivojlantirdi va turli alternativ variantlarni ishlab chiqdi Boshqaruv guruhi esa faqat tayyor hikoyani o'qib, qisqacha javob berdi. Shu orqali aniq ko'rindi: raqamli texnologiyalar bolalarning ijodiy tafakkurini va mustaqil fikrlashini rag'batlantirdi.

Natijalarni tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhi va boshqaruv guruhi o'rtasidagi farq statistik jihatdan ahamiyatli bo'ldi. Shu sababli, raqamli texnologiyalar maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy tafakkurini rivojlantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi.

Natijalarni boshqa ilmiy tadqiqotlar bilan solishtiradigan bo'lsak, L.S. Vygotskiy va J. Piaget ning nazariyalari bilan to'liq mos keladi. Vygotskiyning "zona yaqin rivojlanish" kontseptsiyasiga ko'ra, bolalar ijtimoiy va faoliyat asosida bilimni o'zlashtiradi, raqamli texnologiyalar esa interaktiv muhit yaratib, ularning tafakkurini faollashtiradi. Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasiga ko'ra esa maktabgacha

yoshda bolalar turli tajribalar orqali bilimni shakllantiradi va turli yechimlarni sinab ko'radi.

XULOSA. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilgan pedagogik mashg'ulotlar maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy tafakkurini sezilarli darajada rivojlantiradi. Tajriba guruhi bolalari ko'plab yangi g'oyalarni ishlab chiqdi, turli yechim variantlarini sinab ko'rdi va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirdi. Shu bilan birga, interaktiv va vizual pedagogik yondashuvlar bolalarning faolligi va motivatsiyasini oshirishda samarali vosita sifatida namoyon bo'ldi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar faqat bolalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish bilan cheklanmay, pedagoglar uchun ham metodik imkoniyatlarni kengaytiradi. Tarbiyachilar interaktiv mashg'ulotlar yordamida bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olib, ta'lim jarayonini samarali tashkil eta oladi.

Shu sababli, maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarni qo'llash pedagogik va metodik jihatdan **zarur va dolzarb** hisoblanadi. Tadqiqot natijalari boshqa ilmiy manbalar bilan mos keladi va kelgusida maktabgacha ta'limda interaktiv, ijodiy va individual yondashuvlarni kengaytirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalarining pedagogik ahamiyati shundaki, maktabgacha ta'limda interaktiv va raqamli texnologiyalardan foydalangan holda mashg'ulotlarni rejalashtirish bolalarning ijodiy tafakkurini yanada kengaytiradi va pedagoglar uchun samarali metodik vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar bolalarning individual o'sishini kuzatish va baholashni ham osonlashtiradi, bu esa maktabgacha ta'lim sifatini oshirishga imkon yaratadi. Shu bilan birga, bu tadqiqot bolalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish va raqamli vositalardan samarali foydalanish bo'yicha kelgusidagi ilmiy ishlanmalar uchun istiqbolli yo'l ochadi.

Shuningdek, tadqiqot pedagogik amaliyot uchun yangi tavsiyalar beradi. Raqamli texnologiyalarni o'quv jarayoniga tizimli va maqsadli ravishda kiritish, bolalarning qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olish, interaktiv va ijodiy faoliyatlarni qo'llash orqali maktabgacha ta'lim samaradorligini oshirish mumkin. Bu esa **individual yondashuv** va **differentsial ta'lim** tamoyillarini amalda qo'llashga imkon yaratadi. Tadqiqot natijalaridan kelib chiqadigan xulosa shuki, raqamli texnologiyalar bolalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish bilan birga, ijtimoiy, kognitiv va muloqot ko'nikmalarini ham mustahkamlaydi. Shu bilan birga, pedagoglarga metodik yondashuvlarni optimallashtirish va mashg'ulotlarni interaktiv tarzda rejalashtirish imkonini beradi.

Kelgusida, maktabgacha ta'limda raqamli vositalardan foydalanish bolalarning ijodiy salohiyatini yanada rivojlantirish, innovatsion pedagogik metodlarni joriy etish

va ularni individual rivojlanish darajasiga moslashtirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Shu sababli, raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash maktabgacha ta'lim tizimida zamonaviy pedagogik yondashuvlarni rivojlantirish va sifatni oshirishning asosiy omili sifatida qaralishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Piaget, J.** (1972). *The Psychology of the Child*. New York: Basic Books.
- 2.. **Roblyer, M.D.** (2016). *Integrating Educational Technology into Teaching*. Boston: Pearson.
3. **Torrance, E.P.** (1974). *Creativity in Education*. Princeton: Princeton University Press.
4. . **Vygotskiy, L.S.** (1984). *Myshlenie i Rech*. Moskva: Pedagogika.

.